Dr. GEPPERT'S HOMERISCHE KRITIEK.

Gewoonlijk gaat HOMERUS niet door voor hetgeen men een moeijelijken schrijver noemt. *Raro in* HOMERO *graviora vitia offendunt*, zegt WOLF; het is waar: er zijn weinig boeken, bij welker oppervlakkige lezing men zoo spoedig uit het verband kan opmaken wat er bedoeld is, en waarin zoo weinig plaatsen voorkomen, die voor eene dubbele uitlegging vatbaar zijn; er zijn dus voor de *interpretes* alleen die uitdrukkingen ter behandeling overgebleven, die hun eenigzins vreemd voorkwamen, en die veelal door den *ἀγήρως τ' ἀθάνατός τε deus ex machina*, de *omnipotens licentia poetica* geholpen werden.

Maar hiermede is niet iedereen te vreden, en wat dan? — Ziedaar te gelijk de eigenaardige gemakkelijkheid en de eigenaardige moeijelijkheid van HOMERUS. Voor het gewone hulpmiddel tegen zwarigheden, de conjecturen, is men onwillekeurig teruggedeinsd; en deze vrees, hoewel misschien somtijds wat sterk, is lang niet ongegrond; want uit de scholien der Alexandrijnsche geleerden blijkt het genoeg, dat de tegenwoordige moeijelijkheden niet nieuw zijn, of liever dat wij ze niet aan de latere afschrijvers der handschriften te danken hebben; ja zelfs door de naauwkeurige studie der scholiasten zal de kritiek het weldra zoo ver brengen, waar geen andere schrijver zich op beroemen kan, dat wij op weinig uitzonderingen na, den tekst van HOMERUS zóó zullen kennen als die ten tijde der *Alexandrynen* geweest is.

Zal evenwel, als de diplomatische kritiek hare uitspraak gelaan heeft, het laatste woord over HOMERUS gezegd zijn? In de moeijelijkheden, waarvan ik sprak, moet de historische en grammatische kritiek, zoo veel mogelijk zonder conjecturen, toch het hare doen om licht te verspreiden waar nu duisternis heerscht. Als wij nagaan, wat er reeds op dit terrein gearbeid is, vinden wij in de eerste plaats den ijver der scholiasten, die uit de oudere geleerde commentatoren datgene geëxcerpeerd hebben, wat zij tot verklaring noodig oordeelden. Onder de nieuweren is het voor HOMERUS, even als voor zoo vele andere schrijvers, de groote BENTLEY, die het ijs heeft gebroken, en ofschoon slechts weinig van zijne denkbeelden hieromtrent bekend is geworden, behoeven wij slechts aan eenige uitstekende conjecturen en aan zijne gissingen aangaande de *digamma* te denken, om te betreuren dat hij zijne krachten niet onverdeeld aan HOMERUS gewijd heeft. En wat de geschiedenis der Homerische poezy betreft, zijn genie giste reeds een groot gedeelte van hetgeen bijna eene eeuw later door F. A. WOLF met de grootste geleerdheid, scherpzinnigheid en duidelijkheid op historische gronden bewezen is, dat wij namelijk niet mogen aannemen dat de *Ilias* en de *Odyssea*, zoo als ze nu voor ons liggen, door één en denzelfden schrijver zijn neêrgeschreven: waarbij hij tevens opmerkt dat de twee argumenten die gewoonlijk tegen zijne meening worden ingebragt, 1° het juiste verband der verschillende deelen tot een goed, ja tot een voortreffelijk geheel, zonder dat er iets kan bijgevoegd of weggelaten worden, en 2° de gelijke kleur van uitdrukking, die over ieder deel van HOMERUS verspreid ligt, dat deze argumenten valsch zijn. De twijfel aangaande het juiste verband der deelen is reeds zeer oud. De ouden, zegt EUSTATHIUS, zijn van meening, dat de *Dolonea* een afzonderlijk werk is van HOMERUS en eerst door PISISTRATUS in de *Ilias* ingelast, en ook de *Nekuia* en het laatste gedeelte der *Odyssea* werd aangetast. Maar het is voor het oogenblik de andere quaestie, de meerdere of mindere gelijkmatigheid van taal in de verschillende rhapsodien en gedeelten van rhapsodien, die onze aandacht trekt, en de basis moet zijn der Homerische kritiek.

Necesse erit excutiatur aliquando accuratissime quae insolentia

sit in vocabulis et locutionibus, et qualis, quid diversum et disparis coloris in sententiis et conformatione earum, quae vestigia lateant alienae imitationis in iis quae expressa sunt ex HOMERO, *ubi nervi deficiant ac spiritus Homericus, quid ieiunum sit et frigidum in locis multis: de his et aliis disputandum erit alias singulatim et intentissima cura, qua res tanta digna est.* Met deze woorden geeft WOLF *Proleg.* p. 138 zeer juist den aard der Homerische kritiek te kennen, en wijst duidelijk den eenigen weg aan, dien men in te slaan heeft om tot eenig resultaat te geraken. Het vruchtbare van deze studie blijkt zoowel uit BUTTMANNS *Lexilogus* als voornamelijk uit GEPPERTS *Ursprung der Homerischen Gesänge*, een boek dat ik trachten wil door deze bijdrage zoo veel mogelijk te helpen bekend maken, omdat het door zijne manier van behandeling met WOLFS *Prolegomena* én als grondslag én als model van Homerische kritiek gelden kan.

HOMERUS met zich zelven vergelijken, dat is het doel dat Dr. GEPPERT zich voorgesteld heeft. Daartoe gaat hij de karakters na van de goden en van de menschen, zoo als zij op de verschillende plaatsen der *Ilias* en der *Odyssea* beschreven worden, in de handelingen, welke uit die karakters volgen, en onderzoekt daarna de taal, waarbij voornamelijk in aanmerking komen de vorming der woorden, hun vorm, hunne beteekenis, hunne *epitheta*, en vaste verbindingen; hij wijst voornamelijk de enkele uitzonderingen aan van vaste regels, en komt zoo doende tot de gevolgtrekking dàt, waar er grootere of kleinere beschrijvingen zijn, in welke aan eene godheid of aan een der helden een ander karakter en andere handelingen worden toegeschreven dan in de rest van HOMERUS, en wanneer daartoe eene taal gebezigd is die telkens van het gewone gebruik in vorm of beteekenis of anderzins afwijkt, dat dan zoodanige beschrijving van eene andere hand is dan het overige, zonder er zich in het minst om te bekommeren of dusdanige episode in het plan van het geheel noodzakelijk is of niet.

En toch, wat vreemd schijnt als men zijne lijst van onechte verzen van 15 pag. in 2 kol. inziet, GEPPERT noemt zijn werk *das Erzeugniss einer Reaction* tegen de aanhangers der onhoudbare Wolfsche hypothese, wier te groote verbrokkeling hij niet onaardig met het woord *atomismus* kenschetst, zoodat men het

den scherpzinnigen schrijver bijna zoude kunnen toegeven dat hij zich niet verwonderen moet als anderen uit zijne resultaten geheel andere gevolgen trekken dan hij. Ik voor mij houd ieder oordeel over hun verschil, dat zoo groot niet is, als GEPPERT zich voorstelt, zoo niet voor onmogelijk, ten minste voor uiterst voorbarig: en wil om mijne meening te staven in een der gewigtigste boeken der *Ilias* nog andere zwarigheden aantoonen dan die GEPPERT reeds ontdekt heeft. Juist het aanbelang der Μήνιδος ἀπόρρησις deed mij dit gedeelte van GEPPERTS aanmerkingen naauwkeuriger nagaan, welker korte mededeeling voor de lezers van dit tijdschrift, naar ik meen, wel van eenig gewigt kan zijn.

ΜΗΝΙΔΟΣ 'ΑΠΟΡΡΗΣΙΣ.

Nadat PATROCLUS door HECTOR gedood is, en de wapenen van ACHILLES, die hij droeg, als buit door den overwinnaar zijn medegenomen, brengt THETIS haren zoon de nieuwe wapenen, door VULCANUS vervaardigd; op dit gezigt

Vs. 14. *Μυρμιδόνας δ' ἄρα πάντας ἕλε τρόμος, οὐδέ τις ἔτλη*
ἄντην εἰσιδέειν, ἀλλ' ἔτρεσαν· αὐτὰρ 'Αχιλλεύς
ὡς εἶδ', ὥς μιν μᾶλλον ἔδυ χόλος· ἐν δέ οἱ ὄσσε
δεινὸν ὑπὸ βλεφάρων, ὡς εἰ σέλας, ἐξεφάανθεν.

Met regt verwondert zich GEPPERT over de onmatige vrees, die de wapenbroeders van ACHILLES hier bevangt, hoedanige zelfs zijne vijanden niet gevoeld hebben, toen hij later ten strijde toog; maar ook in het volgende *ἐν δέ οἱ ὄσσε* — *ἐξεφάανθεν* is zwarigheid. Met ongeveer dezelfde woorden wordt de glans der oogen beschreven *Il.* A. 104

ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἐίκτην.

Il. A. 200 *δεινὼ δέ οἱ ὄσσε φάανθεν.*

Il. O. 607 *τὼ δέ οἱ ὄσσε*
λαμπέσθην βλοσυρῇσιν ὑπ' ὀφρύσιν.

Deze uitdrukkingen schijnen den schrijver van *Il.* T. voor oogen gezweefd te hebben, en om ze voor zijn *metrum* geschikt te maken heeft hij uit *Il.* A. 188

ἐν δέ οἱ ἦτορ
στήθεσσιν λασίοισι διάνδιχα μερμήριξεν,

de *praep.* *ἐν* ontleend, meenende dat als men zeggen kan *het hart klopt in zijne borst*, dan ook *de oogen schitteren in hem* even goed is. *Placuit sibi natura sublimis*, en in dit zelfde boek heeft hij de beide phrasen nog iets opgesierd en vereenigd, vs. 366

τὼ δέ οἱ ὄσσε
λαμπέσθην, ὡς εἴ τε πυρὸς σέλας, ἐν δέ οἱ ἦτορ
δῦν' ἄχος ἄτλητον·

waar hij zich bovendien verraadt door de *conj.* *τέ* en door het gebruik van *ἐνδύνειν*, dat HOMERUS van kleêren en wapenen bezigt.

ACHILLES zegt zijne moeder, dat hij zich wel wapenen wil, maar vreest dat er bederf zal komen aan het lijk van PATROCLUS.

Vs. 24. δείδω, μή μοι τόφρα Μενοιτίου ἄλκιμον υἱόν
μυῖαι, καδδῦσαι κατὰ χαλκοτύπους ὠτειλάς
εὐλὰς ἐγγείνωνται, ἀεικίσσωσι δὲ νεκρόν —
ἐκ δ' αἰὼν πέφαται —, κατὰ δὲ χρόα πάντα σαπήῃ.

τόφρα komt slechts zelden in de *Ilias* (in de *Dolonea* en op eenige plaatsen, die nog andere moeijelijkheden hebben), maar meermalen in de *Odyssea* absoluut voor, in de beteekenis *in dien tusschentijd*; in de *Ilias* is het gewoonlijk met *ὄφρα* of *ἕως* verbonden (*χαλκότυπος* nieuw woord van dezen schrijver; G.); de woorden *ἀεικίσσωσι δὲ νεκρὸν μυῖαι* zijn genomen uit *Il.* Π. 545.

ἀλλά, φίλοι, πάρστητε, νεμεσσήθητε δὲ θυμῷ
μὴ ἀπὸ τεύχε' ἕλωνται, ἀεικίσσωσι δὲ νεκρόν
Μυρμιδόνες.

Maar of in deze navolging het veranderen van de *mishandeling van een lijk door vijanden* (want zoo wordt *ἀεικίζειν altijd* gebruikt) in *vertering door wormen* gelukkig is, betwijfel ik zeer; was het eene parodie, zoo als ze soms bij ARISTOPHANES staan, dan zoude het mij beter bevallen. — De constructie wordt nu afgebroken door *ἐκ δ' αἰὼν πέφαται*; de vorm *πέφαμαι* van *πέφνειν* is alleen gebruikelijk in de formule *πλέονες σόοι ἠὲ πέφανται*, waarin niet ten onregte *een persoon* het subject is, niet *het leven*; bovendien is de ziel, die het ligchaam verlaat, bij HOMERUS niet *ἡ αἰών*, maar *ἡ ψυχή*, en al wil men

ἡ αἰών goedkeuren, zal het nog moeijelijk blijven de *praep.* ἐκ te verklaren, daar het niet veel kan beteekenen dat het leven gedood wordt *uit* iemand. — Na dezen tusschenzin wordt de constructie in het laatste halve vers weêr veranderd, daar uit het vorige Μενοιτίου ἄλκιμον υἱόν of νεκρόν een onderwerp moet gezòcht worden, voor κατὰ δὲ χρόα πάντα σαπήῃ, waarin de vrees *herhaald* wordt, dat het *geheele* ligchaam zal bederven. Eindelijk is het van belang de overeenkomst op te merken, van deze woorden met die van het laatste boek der *Ilias*, dat volgens Geppert ook van eene andere hand is; hoe dit zij, *Il.* Ω. 414 οὐδέ τι οἱ χρὼς σήπεται is veel eenvoudiger en gepaster. Dit alles te zamen genomen, is het geheele vers zoo vreemd, dat men bijna op de gedachte zoude komen, om het zelfs den schrijver van deze rhapsodie te ontzeggen, of om te vermoeden dat de woorden ἐκ δ' αἰὼν πέφαται in de plaats zijn gekomen van een ander half vers dat verloren is gegaan, en dat misschien beter paste bij κατὰ δὲ χρόα πάντα σαπήῃ.

Thetis belooft haren zoon voor het lijk te zullen zorgen, ten minste dit te zullen beproeven (πειρᾶν), misschien zelfs, zegt zij, zal het lijk nog beter worden (ἢ καὶ ἀρείων),

Vs. 34. ἀλλὰ σύγ' εἰς ἀγορὴν καλέσας ἥρωας Ἀχαιούς
μῆνιν ἀποειπὼν Ἀγαμέμνονι, ποιμένι λαῶν,
αἶψα μάλ' ἐς πόλεμον θωρήσσεο, δύσεο δ' ἀλκήν.

in verband met vs. 75

μῆνιν ἀπειπόντος μεγαθύμου Πηλείωνος.

Geppert merkt zeer juist aan dat Homerus de *antepenultima* van ἀποειπεῖν nooit den toon geeft; maar, behalve dat men dergelijken regel vooral niet te algemeen moet maken, daar b. v. in παρειπεῖν juist het tegenovergestelde plaats vindt, is hiermede de zaak niet afgedaan: de grootste moeijelijkheid is gelegen in de twee, lijnregt tegen elkaar strijdende beteekenissen van het *verbum* ἀποειπεῖν, waarover het mij verwondert dat Geppert zwijgt, 1° *ontkennen, neen zeggen. Il.* I. 510.

ὃς δέ κ' ἀνήνηται, καί τε στερεῶς ἀποείπῃ,

en zoo bovendien *Il.* A. 515, T. 675 en de twee zoo even genoemde verzen in *Il.* T. 2° *boodschappen, verklaren: Il.* H. 416

ὁ δ' ἄρ' ἦλθε καὶ ἀγγελίην ἀπέειπεν,

en evenzoo *Il.* I. 509. 431, Ψ. 361, *Od.* α. 373, π. 340, om niet te spreken van *Il.* Γ. 406

θεῶν δ' ἀπόειπε κελεύθους (and.-θου),

dat volstrekt geen zin heeft, en *Od.* α. 91

πᾶσι μνηστήρεσσιν ἀπειπέμεν,

dat slechts op eene gedwongen manier kan verklaard worden uit *Od.* α. 373

ἵν' ὑμῖν μῦθον ἀπηλεγέως ἀποείπω
ἐξιέναι μεγάρων.

En eindelijk zoude ik liever tot de tweede beteekenis dan tot de eerste, uitdrukkingen brengen als *Il.* I. 422. 649

ἀγγελίην ἀπόφασθε

en *Il.* H. 362

ἀντικρὺ δ' ἀπόφημι, γυναῖκα μὲν οὐκ ἀποδώσω.

Hoe zich deze dubbele beteekenis van ἀποειπεῖν laat vereenigen of verklaren, wil ik gaarne aan het oordeel van meer geleerden overlaten[1]; maar het zij mij vergund nog met een enkel woord op de aanmerking van GEPPERT terug te komen en op den *hiatus* in dit *verbum*. Het moge in de oudste tijden de *digamma* gehad hebben, zoo als de glosse van HESYCHIUS Γίπον, door v. GENT op *Il.* A. 131 aangehaald, schijnt te bewijzen, voor de praktijk bij HOMERUS is het, dunkt mij, genoeg als wij naauwkeurig nagaan of εἰπεῖν *hiatus* gehad heeft of niet. In dergelijk onderzoek schijnt het mij het veiligst te zijn dat men beginne met te zien hoe de *zamenstellingen* zijn gemaakt met woorden die op eene vocaal uitgaan, omdat zamengestelde woorden minder aan kleine corrupties, zoo als invoegingen van δέ, τέ, γέ, ἄρα enz. onderhevig zijn. De dus zamengestelde van εἰπεῖν zijn *met hiatus*: ἁμαρτοεπής, ἀμετροεπής, ἀπτοεπής (ἀρτιεπής, ἡδυεπής) ἀποειπεῖν altijd *met hiatus*, behalve *Il.* T. 75. en *Od.* α. 91 μνηστήρεσσιν ἀπειπέμεν, in welk laatste ik zoo

[1]) Ik wil slechts opmerken dat ἀπομυθεῖσθαι beteekent *afraden*, ἀφανδάνειν *mishagen*, ἀπομόσσαι (in de *Odyssea*) zweren dat men iets *niet* gedaan heeft, of *niet* doen zal, ἀπομηνίειν zich uit toorn *afgezonderd* houden, behalve π. 378:

ἀλλ' ἀπομηνίσει, ἐρέει δ' ἐν πᾶσιν ἀναστάς.

even nog eene andere moeijelijkheid aanwees: *zonder hiatus* alleen διειπεῖν, slechts op drie plaatsen, *Dolon.* 425, Λ. 706, *Od.* μ. 16, die het mij nu genoeg is aan te stippen; ook tegen den *hiatus* strijdt παρειπεῖν niet, daar παρά ook voor eene consonant de α elideert (παρτιθέναι, παρφυγεῖν, παρμένειν), in tegendeel het zal de *digamma* zijn die oorzaak is, dat de *antepenultima* in παρειπεῖν *altijd* lang is behalve *Il.* A. 555

νῦν δ' αἰνῶς δείδοικα κατὰ φρένα, μή σε παρείπῃ
ἀργυρόπεζα Θέτις,

waar het *metrum* zoo wel als de zin de voortreffelijke verbetering van Bentley dringend vordert:

μή σε παρέλθῃ,

op grond van *Il.* A. 132

ἐπεὶ οὐ παρελεύσεαι, οὐδέ με πείσεις.

In welke gevallen de *digamma* alleen bij magte is eene korte lettergreep *positione* lang te maken, zoo als *Il.* T. 35. μῆνιν ἀποειπὼν Ἀγ. en *Il.* Γ. 172.

αἰδοῖός τέ μοί ἐσσι, φίλε ἑκυρέ, δεινός τε

het geval schijnt te zijn, is eene andere quaestie, die, dunkt mij, wel verdient oplettend onderzocht te worden, daar ik b. v. aarzelen zoude er plaatsen toe te brengen als *Il.* T. 41

σμερδαλέα ἰάχων.

en waar drie korten bijeen zouden komen, daar *moet* de vrijheid grooter zijn, terwijl het ook volstrekt niet bewezen is dat ἰάχω in Homerus de *digamma* gehad heeft; de zamengestelde zijn ἀμφιάχω en ἐπιάχω, terwijl μέγα ἰάχων enz. ongeveer even dikwijls voorkomt als μέγ' ἴαχεν en μεγάλ' ἴαχεν; ik vrees dus dat de conjectuur van van Gent op *Il.* A. 482 μέγ' ἐίαχε bezwaarlijk ingang zal vinden, zoo lang er geen grond bestaat om bij het *verbum* ἰάχω een dubbel augment aan te nemen; voor zijne meening (zie ook Dawes, *Misc. Crit.* 143) aangaande de *digamma* pleit zeker het woord αὔïαχος *Il.* N. 41 (ἅπ. εἰρημ.), van α *privans* en ἰάχω met verdubbelde *digamma*, zoo als ἄλληκτος, ἄμμορος, ἄρρηκτος, en eveneens καυάξαις van κατάγνυμι bij Hesiodus, αὐερύσας van ἀνερύω e. a. — Is het eindelijk niet bijna overbodig op te merken, dat de vorm ἔειπον alleen in den *Indicativus* voorkomt, en men dus de ε liever voor augment

móet houden, dan met THIERSCH *Gr. Gramm.* p. 252 voor eene verlenging op de manier van ἐέλδομαι, ἐέλπομαι enz.

Door hare belofte om voor het lijk van PATROCLUS te zullen zorgen heeft de godin haren zoon *vertrouwen ingeboezemd* (want dit zal de uitdrukking μένος πολυθαρσὲς ἐνῆκεν moeten beteekenen, die anders altijd van *oorlogsmoed* gebruikt wordt, G.) en zij vervult hare belofte terstond:

Vs. 38. Πατρόκλῳ δ' αὖτ' ἀμβροσίην καὶ νέκταρ ἐρυθρὸν
στάξε κατὰ ῥινῶν, ἵνα οἱ χρὼς ἔμπεδος εἴη.

Deze woorden, zegt GEPPERT, zijn vreemd genoeg: indien THETIS het vermogen had om te genezen, zoo als APOLLO, had ACHILLES reden om gerust te zijn; maar daar dit het geval niet is, lag het meer in den aard van HOMERUS, dat zij hare belofte duidelijker uitdrukte door eenige woorden als:

Πατρόκλῳ δ' ἐγὼ ἀμβροσίην ....
στάξω .... ἵνα οἱ χρὼς ἔμπεδος ᾖ.

Bovendien is het gansche experiment eene herhaling van eene dergelijke kunst (ὄνειαρ) die EIDOTHEA *Od.* δ. 445. op de metgezellen van MENELAUS toepast tegen den stank der zeekalfsvellen. Het bewaren van lijken geschiedt in de onechte rhapsodien van HOMERUS op zulke vreemde manieren, dat men ziet dat die schrijvers zich op het wonderbare hebben toegelegd: hier wordt het lijk *ambrosia* onder den neus gewreven, in *Il.* Ψ. jaagt APHRODITE de honden dag en nacht van het lijk van HECTOR, zalft het met rozenolie, en APOLLO omgeeft het met eene wolk, in *Il.* Ω. met de *Aegis.* Eindelijk is στάζω een nieuw woord van dezen schrijver.

ACHILLES gaat nu de *Grieken* zelf ter vergadering oproepen, even als AGAMEMNON in zijne *Aristie* (*Il.* Λ. heeft ook zijne moeijelijkheden) beide evenzeer tegen de gewoonte, daar dit anders altijd door de herauten verrigt wordt, (G.). De helden komen trouw op, zelfs de stuurlieden en de proviandmeesters:

Vs. 42. καί ῥ' οἵ περ τὸ πάρος γε νεῶν ἐν ἀγῶνι μένεσκον,
οἵ τε κυβερνῆται καὶ ἔχον οἰήια νηῶν
καὶ ταμίαι παρὰ νηυσὶν ἔσαν, σίτοιο δοτῆρες,
καὶ μὴν οἱ τότε γ' εἰς ἀγορὴν ἴσαν.

In denzelfden zin *οἵ τε κυβερνῆται καὶ ἔχον* kan *οἱ* bezwaarlijk tegelijk *artic.* en *pron. relat.* zijn, en de ellipse *ἦσαν* is in Homerus niet aan te nemen; zelfs Heyne vindt haar hard. Het *ἀγὼν νεῶν* komt zoo dikwijls voor (behalve in dit vers nog viermaal *Il.* Ο. 428, Π. 239, 500 en Υ. 33) als *ναύσταθμος*, dat ik naauwelijks aan de juistheid der uitdrukking durf twijfelen, hoewel anders *ἀγών* altijd in de beteekenis van *kampplaats* gebruikt wordt, behalve *Il.* Η. 298.

Τρωάδες,
αἵτε μοι εὐχόμεναι θεῖον δύσονται ἀγῶνα.

en *Il.* Σ. 376. (*ὁπλοποιία*), waar de kunstig gemaakte drievoeten van Hephaestos met raderen voorzien zijn,

ὄφρα οἱ αὐτόματοι θεῖον δυσαίατ' ἀγῶνα.

Deze verzen moet ik wederom aan de verklaring van anderen aanbevelen: men zal mij welligt toestemmen, dat zelfs indien *θεῖος ἀγών* de vergadering der goden kan beteekenen, Homerus hiermede onmogelijk in *Il.* Η. een *tempel* der goden kan bedoeld hebben; het denkbeeld van de onzigtbare tegenwoordigheid der Godheid in den tempel is van lateren tijd; de Ouden gingen ook niet naar den tempel om *de Goden* te bidden, maar naar den tempel van *dien God*, wiens hulp zij noodig hadden; en om die woorden van de *standbeelden* der Goden in den tempel op te vatten, zoo als sommige nieuwere uitleggers gewild hebben, kan daarom niet, omdat slechts het standbeeld van die Godheid in den tempel stond, aan wie deze gewijd was. Ik heb te vergeefs naar de meening van Geppert over deze plaatsen gezocht.

Toen de vergadering bijeengekomen is, staat Achilles op, en zegt in enkele gepaste woorden, dat het voor de *Grieken* beter geweest was, als die twist met Agamemnon niet had plaats gehad: » maar laat alles vergeten zijn en laat ons gezamenlijk de *Trojanen* gaan bestrijden." — Hierin is slechts eene kleine moeijelijkheid, die naar mij dunkt gemakkelijk is uit den weg te ruimen:

Vs. 56. *Ἀτρεΐδη, ἦ ἄρ τι τόδ' ἀμφοτέροισιν ἄρειον*
ἔπλετο, σοὶ καὶ ἐμοί, ὅτε νῶΐ περ ἀχνυμένω κῆρ
θυμοβόρῳ ἔριδι μενεήναμεν εἵνεκα κούρης.
τὴν ὄφελ' ἐν νήεσσι κατακτάμεν Ἄρτεμις ἰῷ.

Waarop heeft τόδε betrekking? Mag men aannemen, dat, alhoewel de zaak bekend genoeg was, de oorzaak van hunnen twist alleen door *dit* zoude uitgedrukt worden? Als de interpunctie na κούρης wegvalt, wordt τόδε met veranderde constructie en zin, na een langeren tusschenzin verklaard door: ARTEMIS had haar moeten dooden, dan waren er niet zoo vele *Achaeers* gesneuveld:

Vs. 61. τῷ κ' οὐ τόσσοι 'Αχαιοὶ ὀδὰξ ἕλον ἄσπετον οὖδας.

Het ongelukkige *epitheton* ἄσπετος bij οὖδας ἑλεῖν komt weinig voor: alleen *Il.* Ω. 738. (waarschijnlijk ook eene latere rhapsodie) en *Od.* ν. 395. χ. 269; het eenvoudiger ὀδὰξ ἑλεῖν οὖδας slechts *Agam. Arist.* vs. 748 en *Il.* X. 17. οὖδας staat hier voor γαῖα, b. v. *Il.* B. 418.

πρηνέες ἐν κονίῃσιν ὀδὰξ λαζοίατο γαῖαν,

misschien versierd uit *Il.* Δ. 544.

πρηνέες ἐν κονίῃσι παρ' ἀλλήλοισι τέταντο,

omdat λάζεσθαι van de teugels. en van de speer gezegd wordt. Zonder nog iets over οὖδας te bepalen geloof ik dat het niet overtollig zijn zal, indien de lezers van HOMERUS het woord in het oog houden; zoo is het nog al merkwaardig, dat het met zoo veel voorliefde gebruikt wordt in de drie beschrijvingen van de paarden van ACHILLES, wier onsterfelijkheid geen Homerisch denkbeeld is; hierover later bij vs. 400.

Na ACHILLES vat natuurlijk AGAMEMNON het woord op:

Vs. 78. Ὦ φίλοι ἥρωες Δαναοί, θεράποντες Ἄρηος,
ἑσταότος μὲν καλὸν ἀκούειν, οὐδὲ ἔοικεν
ὑββάλλειν, χαλεπὸν γὰρ ἐπισταμένῳ περ ἐόντι.

Over de moeijelijkheid dezer woorden laat GEPPERT zich aldus uit: wie denkt er aan om AGAMEMNON te ὑββάλλειν? wat men bezwaarlijk anders dan door *in de rede vallen* kan verklaren, want de navolgers van HOMERUS gebruiken dikwijls *activa* als *neutra*, en met de verklaring van HERMANN *souffliren* winnen wij niets; bedoelt hij misschien de toejuichingen der *Grieken*? Hij gaat voort, » nu wend ik mij tot ACHILLES (ἐνδείκνυσθαι is een nieuw woord van dezen schrijver), gij anderen moet opletten: dikwijls hebben de *Achaeers* mij *dit woord* toegesproken (uit het volgende νεικεῖν schijnt hier bij μῦθος het denkbeeld νεῖκος ver-

staan te moeten worden) en mij verwijtingen gedaan, maar het is mijne schuld niet, maar die van de *Erinys*." Over de *Erinys* of de *Erinyes*, want deze vormen worden door elkaar gebruikt, hebben de navolgers geheel andere denkbeelden dan HOMERUS. In de echte boeken der *Ilias* komen zij voor als wraakgodinnen, die private misdrijven, als van kinderen jegens hunne ouders, straffen. Deze gedachte is later uitgebreid: de diaskeuast van *Il.* T. noemt ze godheden, die in de onderwereld den meineed straffen, vooral vs. 259.

ἐρινύες, αἵτ' ὑπὸ γαῖαν
ἀνθρώπους τίνυνται, ὅ τις κ' ἐπίορκον ὀμόσσῃ.

Genomen uit *Il.* Γ. 278. Ζεῦ πάτερ, — ἠέλιός θ', —
καὶ ποταμοὶ καὶ γαῖα, καὶ οἳ ὑπένερθε καμόντας
ἀνθρώπους τίνυσθον, ὅ τις κ' ἐπίορκον ὀμόσσῃ,
ὑμεῖς μάρτυροι ἔστε.

In *Od.* ρ. nemen zij de bedelaars onder hare bescherming, verder zorgen zij dat in de natuur alles zijnen gewonen loop blijve gaan en houden *Il.* T. 418. de stem der sprekende paarden tegen (ἐπίσκοποι γὰρ τῶν παρὰ φύσιν *Schol.*), eindelijk worden zij zelfs in deze woorden van AGAMEMNON bloote *plaaggeesten*, die de menschen zonder de minste reden in ongelegenheid brengen. — De legende van de ATE, waartoe AGAMEMNON na nog eenig doelloos geklaag overgaat, is niet gelukkiger behandeld; de hoofdfout in deze episode bestaat daarin, dat de ATE nu eens als abstract denkbeeld, dan weêr als persoonlijke godheid wordt voorgesteld: gewoonlijk worden de oude goden als personen voorgesteld, maar had dan de ATE niet, even als de HYPNOS in *Il.* Ξ. met HERA tegen ZEUS moeten zamenzweren? Dit gebeurt niet, maar HERA zegt ZEUS vooruit dat hij zich vergissen zal, en daarna wordt hij verblind, ἔπειτα δὲ πολλὸν ἀάσθη vs. 113; maar nu wordt op eens de ATE een persoon, die door ZEUS uit den hemel geworpen wordt (de gewone straf die op het einde van *Il.* A. ook reeds HEPHAESTOS ondergaat). Bovendien maken de EILITHUIEN het verhaal moeijelijk. Indien HERA ten tijde van HOMERUS reeds als IUNO LUCINA bekend was, is de tusschenkomst der EILITHUIEN ongepast, daar de goden zich bij HOMERUS in hunne betrekkingen met de menschen nooit door anderen laten vervangen, en geene helpers aannemen.

Maar waarschijnlijk stelde HOMERUS zich onafhankelijke EILITHUIEN voor (want het karakter der Homerische HERA laat zich moeijelijk met dat eener IUNO LUCINA vereenigen), waardoor omgekeerd de tusschenkomst van HERA bij de geboorte van EURYSTHEUS, dat het middelpunt der ATE-episode is, ongepast wordt. Misschien heeft het verhaal, dat de EILITHUIEN dochters van HERA waren, aanleiding gegeven tot deze verwarring, die nog daardoor vermeerderd wordt, dat er nu eens van *eene*, dan weêr van *meerdere* EILITHUIEN gesproken wordt. — Nadat ik zoo kort mogelijk de scherpzinnige kritiek van GEPPERT op dit verhaal heb trachten meê te deelen mogen ook zijne grammatische aanmerkingen niet achterwege blijven; zij betreffen: vs. 91 en 129. Ἄτη, ἣ πάντας ἀᾶται, waar het *verbum* zijne reflexieve beteekenis mist, vs. 94. κατὰ δ' οὖν ἕτερόν γε πέδησεν, in plaats van ἄλλον, om welke reden het vers reeds door de *Alexandrynen* verworpen is, vs. 97. δολοφροσύναι (het *singul.* ook vs. 112), vs. 107. ψευστέω (HOM. zegt ψεύδεσθαι), en vs. 118. ἠλιτόμηνος, dat allen nieuwe woorden zijn van dezen diaskeuast; voorts maakt hij ons opmerkzaam op de prosaische (ik voor mij zou wel durven zeggen *ongerijmde*) uitdrukking πεσεῖν μετὰ ποσσὶ γυναικός vs. 110, van een kind dat geboren wordt; op de vreemde weglating van den *Infin.* vs. 115. ἔνθ' ἄρα ἤδη ἄλοχον *sc.* κύειν, waarvoor HOMERUS ὑποκύεσθαι gebruikt; op den vreemden (G. II. p. 26—29) *versus spondiacus* vs. 117. ὁ δ' ἕβδομος ἑστήκει μείς; op vs. 125. τὸν δ' ἄχος ὀξὺ κατὰ φρένα τύψε βαθεῖαν, waar τύπτειν gebruikt is voor βάλλειν en φρὴν βαθεῖα eene te lyrische uitdrukking is voor het *Epos*, en eindelijk op het ongepaste *epitheton* λιπαροπλόκαμος vs. 126 aan Ἄτη gegeven. Tegen deze aanmerkingen van GEPPERT denk ik niet dat iemand veel zal inbrengen, maar een klein verschil van gevoelen zal hij mij hoop ik aangaande vs. 111 veroorloven.

τῶν ἀνδρῶν, οἳ σῆς ἐξ αἵματός εἰσι γενέθλης.

vergeleken met vs. 105.

τῶν ἀνδρῶν γενεῆς, οἵθ' αἵματος ἐξ ἐμεῦ εἰσίν.

Dat HOMERUS in herhalingen en vaste formulen altijd dezelfde woorden gebruikt, is bekend; weshalve, om dit ter loops op te merken, *Il.* Γ. 100. Ἀλεξάνδρου ἕνεκ' ἀρχῆς, dat niets beteekent, uit *Il.* Ζ. 356 en *Il.* Ω. 28. zonder den minsten twijfel

Ἀλεξάνδρου ἕνεκ' ἄτης moet hersteld worden. Anders schijnt het gelegen met T. 111, waar de gewone constructie wonderlijk in de war gebragt en γενεή *metri causa* in γενέθλη veranderd is. Maar dit met GEPPERT onder de argumenten op te nemen tegen den schrijver van deze rhapsodie zoude ik niet durven doen; zoodanig Homerisch of liever Episch gebruik kenden de *imitatores*, geloof ik, even goed als wij, en ik zoude de verandering in vs. 111 liever op rekening van latere slordigheid zetten, waardoor γενεῆς vergeten en op den kant gezet, vervolgens op eene verkeerde plaats ingelast en in γενέθλης veranderd kan zijn. Mogen wij in beide verzen niet lezen:

τῶν ἀνδρῶν γενεῆς, οἵθ' —

Maar ook het volgende σῆς kan onmogelijk verklaard worden, er zal σοῦ moeten staan of iets dergelijks; evenzeer bevreemdt mij vs. 105 het *pron. person.* ἐμεῦ in plaats van het *possess.* ἐμοῦ, even als *Od.* π. 300. εἰ — ἐμός ἐσσι καὶ αἵματος ἡμετέροιο. Zijn dit nu veranderingen van ZENODOTUS, waarover WOLF spreekt *Proleg.* p. 209? — Wat vs. 109 ἦ μέν betreft, de gewone formule bij het zweren is Attisch ἦ μήν, die *Il.* B. 291 ook voorkomt, op andere plaatsen weêr ἦ μάν: wat men kiest is dunkt mij regt onverschillig, maar in dergelijke zaken hoop ik dat wij den Homerischen tekst wat eenvormiger mogen maken dan hij nu is. Van hetzelfde gevoelen is naar ik zie ook VAN GENT op *Il.* A. 77.

Eindelijk heeft AGAMEMNON zijne legende van de ATE afgehandeld, en nu biedt hij ACHILLES de geschenken aan, die hij in *Il.* I. door ULYSSES had laten beloven:

Vs. 140. δῶρα δ' ἐγὼν ὅδε πάντα παρασχεῖν.

met regt verwondert zich GEPPERT over de vreemde uitlating van het *verbum finitum*, waarvan παρασχεῖν moet afhangen, nam. πάρειμι of ἕτοιμος εἰμί. Is het niet wat al te vreemd? De moeijelijkheid zal geheel wegvallen als wij vs. 139 na 141 plaatsen:

ἀλλ' ἐπεὶ ἀασάμην καί μευ φρένας ἐξέλετο Ζεύς,
ἄψ ἐθέλω ἀρέσαι, δόμεναί τ' ἀπερείσι' ἄποινα·
δῶρα δ' ἐγὼν ὅδε πάντα παρασχεῖν, ὅσσα τοι ἐλθὼν
χθιζὸς ἐνὶ κλισίῃσιν ὑπέσχετο δῖος Ὀδυσσεύς

ἀλλ' ὄρσευ πόλεμόνδε, καὶ ἄλλους ὄρνυθι λαούς,
εἰ δ' ἐθέλεις, ἐπίμεινον ἐπειγόμενός περ Ἄρηος.

waardoor tevens εἰ δ' ἐθέλεις, ἐπίμεινον eene gepaste tegenstelling wordt tegen ἀλλ' ὄρσευ πόλεμόνδε, die vroeger gemist werd; niet anders is ook de constructie vs. 147

δῶρα μέν, αἴ κ' ἐθέλῃσθα, παρασχέμεν, ὡς ἐπιεικές,
ἦτ' ἐχέμεν· πάρα σοί.

waar slechts de interpunctie achter ἐχέμεν moet wegvallen. — Toch verraadt zich eene andere hand dan de Homerische in de woorden εἰ δ' ἐθέλεις, waarvoor anders εἰ δέ alleen staat; gewoonlijk als aansporing, (εἰ δ' ἄγε) maar even als hier *Il.* I. 262:

εἰ δέ, σὺ μέν μευ ἄκουσον, ἐγὼ δέ κέ τοι καταλέξω.

Maar zoo ik het GEPPERT moeijelijk kon toegeven, dat de absolute *infin.* παρασχεῖν aan den schrijver van deze rhapsodie moet geweten worden, geloof ik dat geen zijner gronden tegen de echtheid van dit boek zoo overtuigend is, als zijne aanmerking dat de schrijver hier met de berekening van den tijd in de war is, zoo als uit het woord χθιζός in vs. 141 en 195 blijkt: want het gezantschap van AGAMEMNON in *Il.* I. beschreven had niet den *vorigen dag* plaats gehad, maar hij had *eergisteren* moeten zeggen (tusschen de twee dagen valt de strijd van PATROCLUS en zijn dood), daar men bezwaarlijk zal kunnen aannemen, dat de *avond* van het gezantschap, al was het wat laat geworden, tot den volgenden dag moet gerekend worden. — Ook zijn, zegt hij, de θεράποντες vreemd in de *Ilias*, waar ieder held zijnen éénen ἡνίοχος heeft, vooral als wij uit vs. 238 zien, dat hiermede de zonen van NESTOR bedoeld worden; het is een denkbeeld dat goed in de *Odyssea* past, en daaruit ontleend schijnt.

Op de korte maar gepaste woorden van ACHILLES (waarin alleen κλοτοπεύω en ἄρεκτος geene Homerische uitdrukkingen zijn, G.) dat het nu geen tijd is om pligtplegingen te maken over den prijs der verzoening, maar om zich voor den strijd gereed te maken, antwoordt ULYSSES, geheel buiten zijne rol, zeer uitvoerig, beginnende met de woorden van AGAMEMNON in *Il.* A. 131.

μὴ δ' οὕτως ἀγαθός περ ἐών, θεοείκελ' Ἀχιλλεῦ·

hij herinnert, hetgeen hij later even langdradig herhaalt (vs.

216—237) hoe onaangenaam het is met eene ledige maag te vechten, vermaant Agamemnon vooral niet te vergeten om te zweren, dat Briseis *intacta* bij hem gebleven is en spoort hem aan in voorkomende gevallen wat voorzigtiger te zijn. Bovendien moet ik in deze verhandeling van Ulysses nog de woorden ἄκμηνος h. l. en vs. 207. 320. 346 en ὀμνύω vs. 175 in plaats van het Homerische ὀμόσσαι aanvoeren, die Geppert als nieuw afkeurt.

Ook in de volgende redevoering van Agamemnon en in die van Achilles, die door ongepaste herhalingen van hetzelfde denkbeeld en door hoogdravende uitdrukkingen de *Grieken* voor het gevecht wil opwinden, wijst hij eenige bijzonderheden aan, die van het Homerische gebruik afwijken, zoo als:

Vs. 185. χαίρω σεῦ, Λαερτιάδη, τὸν μῦθον ἀκούσας,

het ongebruikelijke, om vooral bij plegtige gelegenheden iemand alleen met zijn *patronymicum* aan te spreken, vs. 186 ἐν μοίρῃ voor κατὰ μοῖραν; vs. 188 ἐπιορκεῖν voor ἐπίορκον ὀμόσσαι (behoort hierbij ook niet het πρὸς δαίμονος? als men goed zegt *bij een god zweren*, is het dan ook goed *bij een god meineedig zijn?*), vs. 189 en vs. 142 ἐπειγόμενός περ Ἄρηος, eene constructie uit de *Odyssea* ontleend, in de *Ilias* wordt ἐπείγεσθαι met een *infinit.* verbonden; vs. 193 κούρητες voor κοῦροι; vs. 197 τέμνειν gebruikt Homerus, met ὅρκια verbonden, van het geheele offer, niet van ieder offerdier; vs. 201 het nieuwe woord μεταπαυσωλή; vs. 205 βρωτύς voor ἐδωδή of ἐδητύς (het volgende βρῶσις is uit de *Odyssea* genomen); vs. 208 ἐπὴν τισαίμεθα λώβην is de *optativus* verkeerd gebruikt, omdat er een *optativus* voorgaat; vs. 209 het ongepaste *epitheton* φίλος bij λαιμός. Bij deze aanmerkingen geloof ik dat men nog vs. 213 moet voegen:

τό μοι οὔ τι μετὰ φρεσὶ ταῦτα μέμηλεν

τό schijnt hier *daarom* te moeten beteekenen; Homerus zegt *Il.* T. 97.

τῷ οὐκ ἔστ' Ἀχιλῆος ἐναντίον ἄνδρα μάχεσθαι.

zelfs de schrijver van *Il.* T. 220

τῷ τοι ἐπιτλήτω κραδίη μύθοισιν ἐμοῖσιν.

Dat ook de volgende rede van Ulysses, alweêr over het

noodzakelijke van het eten, niet zeer gelukkig is, zal men GEPPERT gereedelijk toestemmen: ook de enkele uitdrukkingen verschillen weder van Homerische rhapsodien; b. v. vs. 218

ἐγὼ δέ κε σεῖο νοήματί γε προβαλοίμην,

waar hij opmerkt dat *νόημα*, (*gedachte*, *manier van denken*) in de nieuwe beteekenis van *vorstand* gebruikt wordt; men veroorlove mij hierbij te voegen, dat dit ook de eenige plaats is waar *προβαλέσθαι overtreffen* beteekent, dat anders altijd met *οὐλοχύται* en ééns *Il.* Ψ. 255 met *θεμείλια* verbonden is. De schrijver bedoelde *περὶ εἶναι*, zoo als *Il.* Θ. 27.

τόσσον ἐγὼ περί τ' εἰμὶ θεῶν περί τ' εἴμ' ἀνθρώπων

cf. *Il.* N. 631. Ook *βουλῇ περιίδμεναι* *Il.* N. 728, *πλείονα ἴδμεναι* en *κεκάσθαι* zijn beter epische woorden dan het Attische *προβαλέσθαι*.

ULYSSES gaat voort:

Vs. 220. τῷ τοι ἐπιτλήτω κραδίη μύθοισιν ἐμοῖσιν.
αἶψά τε φυλόπιδος πέλεται κόρος ἀνθρώποισιν,
ἧς τε πλείστην μὲν καλάμην χθονὶ χαλκὸς ἔχευεν,
ἄμητος δ' ὀλίγιστος, ἐπὴν κλίνησι τάλαντα
Ζεύς, ὅς τ' ἀνθρώπων ταμίης πολέμοιο τέτυκται.

Daar mij zelfs na de geleerde uitleggingen der *interpretes* noch de juiste beteekenis dezer woorden, noch hunne strekking, noch het verband met het voorgaande (*αἶψά τε*) regt duidelijk geworden is, vind ik het jammer dat GEPPERT er ook geen meer licht over verspreidt, dan alleen de opmerking, dat *καλάμη* gewoonlijk de *stoppel*, hier de *volle koornaar* beteekent, en dat de *substantiva* op *τος* (*ἄμητος*) zelden eene abstracte zaak uitdrukken: ik geloof niet dat wij hiermede veel winnen. Ook in nieuwe woorden, door den bewerker van deze rhapsodie gesmeed, en in vreemde constructien is deze redevoering van ULYSSES rijk: GEPPERT haalt aan: vs. 225 *πενθεῖν*, vs. 226 *ἐπήτριμος*, vs. 228 *καταθάπτειν*, alleen nog door den schrijver van *Il.* Ω. vs. 611 gebruikt in plaats van het Homerische *θάπτειν*, vs. 229 *νηλὴς θυμός* in een goeden zin *standvastig*, dat bij HOMERUS *hard*, *zonder medelijden* beteekent, vs. 230 *περιλείπεσθαι* in de beteekenis *overblijven* (men lette op dat vs. 235 *λείπεσθαι achterblijven* beteekent); vs. 235 *ὀτρυντύς* in de slechte constructie *ὀτρυντὺς κακὸν ἔσσεται* (*τούτῳ*) *ὅς κε λίπηται*. Ik heb opgemerkt dat

dit zonderling gebruik van ὅς den schrijver van dit boek vrij eigen is, want niet veel verschilt het volgende, vs. 265

ἐμοὶ θεοὶ ἄλγεα δοῖεν
πολλὰ μάλ', ὅσσα διδοῦσιν ὅ τις σφ' ἀλίτηται ὀμόσσας.

Waarbij Geppert nog opmerkt dat σφέ, bij Homerus altijd *accus. dual.*, hier als *accus. plur.* voor σφέας staat; men zoude dus bijna geneigd zijn om, daar er κέ eigenlijk bij behoort, ὅτις κ' ἀλίτηται voor te slaan, even als *Epigr.* VIII. 4.

δεινὴ γὰρ μέτοπις ξενίου Διός, ὅς κ' ἀλίτηται.

Ook is vs. 233

μηδέ τις ἄλλην
λαῶν ὀτρυντὺν ποτιδέγμενος ἰσχανάσθω.

de constructie niet veel beter dan in het andere vers; want oppervlakkig zoude men meenen dat ἄλλην λαῶν ὀτρυντύν bij een behoort, terwijl de zin vordert dat men λαῶν van τις late afhangen. En welke is dan die *tweede* (ἄλλη) vermaning? Om toch vooral goed te eten en te drinken? want van een *eerste* bevel om op te trekken is niet gesproken. — In het voorgaande, bij vs. 229 ἐπ' ἤματι, zegt Geppert dat dit bij Homerus beteekent *over dag*, even als ἐπὶ νυκτί *des nachts* en dat het door den schrijver der *Dolonea* (vs. 48) gebruikt wordt in de beteekenis *op éénen dag*, en hier *éénen dag lang*. Zijne aanmerking is zeer gegrond; des te merkwaardiger is het dus hiermede een schrijver te vergelijken als Hesiodus, die Ἔργ. vs. 43.

ῥηιδίως γάρ κεν καὶ ἐπ' ἤματι ἐργάσσαιο,
ὥστε σέ κ' εἰς ἐνιαυτὸν ἔχειν καὶ ἀεργὸν ἐόντα.

ἐπ' ἤματι juist in de beteekenis gebruikt, waarin het in de *Dolonea* voorkomt.

De redevoeringen zijn nu geeindigd en na een vreemd overgangsvers (242)

αὐτίκ' ἔπειθ' ἅμα μῦθος ἔην, τετέλεστο δὲ ἔργον

volgt de offerande, geheel en al, soms woordelijk uit *Il.* Γ. overgenomen: men vergelijke slechts Τ. 252 met Γ. 271 vlg.

Ἀτρείδης δὲ ἐρυσσάμενος χείρεσσι μάχαιραν
ἥ οἱ πὰρ ξίφεος μέγα κουλεὸν αἰὲν ἄωρτο,

waar ik haast zoude vreezen dat de geleerde Buttmann *Lexil.*

I. 293 zich te veel moeite geeft, om den wonderlijken vorm *ἄωρτο* te verklaren, die slechts in dit ongelukkige vers voorkomt. Voorts doet GEPPERT er zijne lezers juist aan denken, dat de schrijver van *Il.* T. hier schijnt vergeten te hebben, dat hij AGAMEMNON, die nu zoo dapper aan het slagten gaat, in het begin van het boek vs. 52 als gewond voorgesteld heeft. Wat de navolgingen betreft, T. 259 is uit Γ. 377, en T. 266 uit Γ. 292 ontleend. Het geheele offer schijnt slechts dáárom zoo uitvoerig behandeld te zijn, om niets over te slaan van hetgeen in *Il.* I. beloofd was. Hier ben ik eindelijk nog op eene uitdrukking gestooten, die niemand, geloof ik, gehinderd heeft, vs. 255

τοὶ δ' ἄρα πάντες ἐπ' αὐτόφιν εἵατο σιγῇ
Ἀργεῖοι.

Is de verklaring van THIERSCH voldoende, *Gramm. Graec.* p. 285, dat *ἐπ' αὐτόφι* staat voor *ἐπ' αὐτῷ* d. i. *αὐτοῦ*, *daar?* of staat het soms *metri causa* voor *παρ' αὐτῷ*, *bij* AGAMEMNON, hetgeen de zin vordert?

AGAMEMNON zweert nu:

Vs. 261. *μὴ μὲν ἐγὼ κούρῃ Βρισηΐδι χεῖρ' ἐπενεῖκαι,*
οὔτ' εὐνῆς πρόφασιν κεχρημένος οὔτε τευ ἄλλου
ἀλλ' ἔμεν' ἀπροτίμαστος ἐνὶ κλισίῃσιν ἐμῇσιν.

Behalve de vreemde constructie *ἐγὼ* — *ἐπενεῖκαι* is vooral de uitdrukking *εὐνῆς πρόφασιν κεχρημένος* merkwaardig. Men verklaart gewoonlijk *κεχρημένος c. gen. cupidus*, waardoor *πρόφασιν* (weder een nieuw woord van dezen schrijver, G.) *adverbialiter* moet verklaard worden *als voorwendsel;* maar hoe de begeerte naar de *εὐνή* of *naar iets anders* (wat zal dat zijn?) een *voorwendsel* kan zijn, om een meisje aan te raken, is mij niet regt duidelijk; en wat *ἀπροτίμαστος* is zal zeer moeijelijk zijn te bepalen; GEPPERTS afleiding van *ἀ pr.*, *πρός* en *μάσσειν* is niet te verdedigen.

Na het offer, dat met eene nieuwe ceremonie vermeerderd is, het werpen namelijk van den *στόμαχος* van het offerbeest in zee tot *βόσις ἰχθύσιν* (waarvoor HOMERUS *κύρμα* of *εἶδαρ* zoude gezegd hebben, G.), spreekt ACHILLES nog eenige woorden, die,

men zal het GEPPERT gemakkelijk toegeven, bijzonder ongepast zijn:

Vs. 270. Ζεῦ πάτερ, ἦ μεγάλας ἄτας ἄνδρεσσι διδοῖσθα.

Heeft ACHILLES zoo veel reden om zich over ZEUS te beklagen, als b. v. MENELAUS *Il.* Γ. 365, toen in zijn tweegevecht met PARIS zijn zwaard brak, of als AGAMEMNON in *Il.* B, toen de Droomgod hem bedroog? en was ACHILLES in zijn twist met AGAMEMNON niet geheel en al de lijdende partij, daar men hem niets kan verwijten dan dat hij te vasthoudend was in zijn toorn? dat hij nu de schuld werpt op de ATE of de ATEN is niets anders dan napraten van AGAMEMNON: hoe geheel anders is zijn karakter geschilderd *Il.* Σ. 107:

ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν ἔκ τ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο,
καὶ χόλος, ὅστ' ἐφέηκε πολύφρονά περ χαλεπῆναι,
ὅστε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται ἠύτε καπνός·
ὡς ἐμὲ νῦν ἐχόλωσε ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων.
ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ,
θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι φίλον δαμάσαντες ἀνάγκῃ.

De ἀγορὴ αἰψηρή (term uit de *Odyssea* ontleend) wordt nu ontbonden en de geschenken van AGAMEMNON naar de tent van ACHILLES gebragt:

Vs. 280. καὶ τὰ μὲν ἐν κλισίῃσι θέσαν, κάθισαν δὲ γυναῖκας,
ἵππους δ' εἰς ἀγέλην ἔλασαν θεράποντες ἀγαυοί.

Deze woorden haalt GEPPERT aan om te doen zien hoe lomp somtijds de *imitatores* waren in de keus hunner woorden, b. v. *de vrouwen neêrzetten*, en hoe ver zij somtijds afweken van de gewone Homerische voorstellingen, daar zij hier van eene gansche *kudde* paarden spreken, die ACHILLES voor *Troje* bij zich zoude gehad hebben; ook vinden wij hier de θεράποντες weder, waarover boven.

De episode die nu volgt, BRISEIS bij het lijk van PATROCLUS, heeft zoo vele zwarigheden, dat het niet te verwonderen is dat v. GENT (*Misc. Philol.* II. p. 92) op de gedachte is gekomen ze er uit te ligten, waartoe zeker vs. 303 αὐτὸν δ' ἀμφὶ enz. genoegzaam gelegenheid geeft; eene andere vraag is of hij bij zijn gevoelen blij-

ven zal dat wij na vs. 303 *in lucem redire legentes videamur*, wanneer hij de aanmerkingen van GEPPERT op het geheele boek zal gelezen hebben. Hunne aanmerkingen komen voornamelijk op het volgende neder: het vreemde om eene vrouw eenvoudig weg met APHRODITE te vergelijken, Βρισηΐς — ἰκέλη χρυσέῃ Ἀφροδίτῃ vs. 282, de *hiatus* σὲ ἔλειπον in vs. 288, het gebruik van δέχομαι als *passivum* vs. 290, waarbij hij had kunnen aanhalen HESIOD. *Theog.* vs. 800· ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου δέχεται χαλεπώτερος ἆθλος, het ongelukkige denkbeeld om BRISEIS hier als weduwe voor te stellen vs. 291, het woord κήδειος vs. 294 voor κεδνός, verder ὀλέθριον ἦμαρ vs. 294 en 409 voor μόρσιμον ἦμαρ, en δαίσειν γάμον, uit de *Odyssea* genomen. Zeer juist heeft voorts v. GENT opgemerkt dat vs. 282 de eenige plaats is waar ἴκελος zonder *hiatus* staat; maar gaarne zoude ik bovendien zijne meening willen weten over de quantiteit in ἴκελος en εἴκελος d. i. ῑκελος. Van de 33 plaatsen waar het voorkomt, lezen wij 16 maal ῐκελος, 17 maal εἴκελος. Is dit niets anders dan het verschil tusschen Ἀχιλεύς en Ἀχιλλεύς, Ὀδυσεύς en Ὀδυσσεύς of zoo als THIERSCH zegt εἰδώς en ἰδυίῃσιν πραπίδεσσι? Even zoo vinden wij λῐην op 10, en λῑην op 30 plaatsen. Dit brengt mij terug op vs. 287 Πάτροκλέ μοι δειλῇ. Als HOMERUS Ἀχιλεύς en Ἀχιλλεύς gezegd heeft, kan men hierom volstrekt niet aannemen dat hij Πάτρο̆κλος en Πάτρο̄κλος verwisseld heeft, integendeel moet de ο lang zijn. Maar volgt hieruit, zoo als GEPPERT en v. GENT gelooven, dat de *imitatores* de vrijheid zouden genomen hebben om Πάτρο̆κλος te gebruiken? op metrische fouten die zoo lomp zijn laten zij zich zelden betrappen. Ik geloof dat de vergissing van lateren tijd is, begaan door iemand die er niet om dacht dat Πάτροκλε̄ δειλῇ enz. (met verwerping van μοί) even goed is als *Il.* E. 574.

τὼ μὲν ἄρᾱ δειλὼ βαλέτην.

δειλός, dat zeker met δείδω [1] verwant is, moet oudtijds de *digamma* gehad hebben; daar tegen strijdt alleen *Il.* N. 278.

ἔνθ' ὅτε δειλὸς ἀνήρ, ὅς τ' ἄλκιμος ἐξεφαάνθη.

---

[1]) Bij de *derivata* van δείδω, waarom DAWES *Misc. Crit.* p.. 135 spreekt, behoort ook ἀδδεής; maar slecht komt hiermede overeen ἀδειής, in *Il. H.* 117.

waar ik zoowel om den zin als om het *metrum* zou voorstellen

ἔνθ' ὅς δειλός enz.

Nog eene enkele quaestie over het *metrum*, dat moeijelijk als het is, ook des te stelliger de corrupties aanwijst; en wij hebben uitstekende voorbeelden voor ons: reeds is *Il.* ζ. 479,

καί ποτέ τις εἴπῃσι, πᾰτρός γ' ὅγε πολλὸν ἀμείνων

door de ook om andere redenen voortreffelijke conjectuur van DAWES verbeterd in καί ποτέ τις εἴποι πα̅τρός γ' —.

Om den vereischten *hiatus* te herstellen in *Il.* Ξ. 162 εὖ ἐντύνασαν ἓ αὐτήν heeft HERMANN geëmendeerd:

εὖ ἐντύνασα ἓ αὐτήν.

Om te verhinderen dat καί voor eene vokaal in de thesis lang zoude blijven heeft BENTLEY *Il.* N. 316

Ἕκτορα Πριαμίδην, καὶ εἰ μάλα κάρτερός ἐστιν.

de woorden omgezet:

Ἕκτορα Πριαμίδην, εἰ καὶ μάλα κάρτερός ἐστιν.

In de *arsis* is de verlenging zeer gewoon voor *liquidae* en in sommige woorden voor de δ, maar ik vrees zeer of men haar zal goedkeuren, *Il.* Τ. 259.

Ἦ ῥα, καὶ ἐν δεινῷ σάκεϊ ἔλασ' ὄβριμον ἔγχος.

In de uitgave van BEKKER vind ik dit veranderd in

ἐν δεινῷ σάκει ἤλασεν ὄβριμον ἔγχος.

Indien dit niet op de lezing der *codices* gegrond is, maar op eene gissing berust, stel ik er eene andere tegenover, die mij waarschijnlijker voorkomt,

ἐν σάκεϊ δεινῷ ἔλασ' ὄβριμον ἔγχος.

nagevolgd door *Il.* Λ. 572

ἄλλα μὲν (δοῦρα) ἐν σάκεϊ μεγάλῳ πάγεν.

Eene dergelijke fout als die welke BENTLEY verbeterd heeft, maar in tegenovergestelden zin, vind ik nog *Il.* Γ. 140.

ἀνδρός τε προτέροιο καὶ ἄστεος, ἠδὲ τοκήων.

καί kan onmogelijk kort worden voor ἄστυ, dat *hiatus* vordert; men leze dus

ἀνδρός τε προτέρου καὶ ἄστ.

Men zal mij wel twee andere plaatsen tegenwerpen, *Il.* Λ. 733.

ἀμφίσταντο δὴ ἄστυ

en *Il.* Σ. 274

νύκτα μὲν εἰν ἀγορῇ σθένος ἕξομεν· ἄστυ δὲ πύργοι

maar voor mijne meening strijden niet minder dan 62 verzen in de *Ilias* en de *Odyssea* (ἀνὰ ἄστυ, κατὰ ἄστυ, προτὶ ἄστυ, want *Il.* Φ. 128 εἰςόκεν ἄστυ, mogen wij hoop ik de ν ἐφελκ. niet meêrekenen); het woord *καί* zelf *lang* in de *thesis* mogen de ongeloovigen zien *Il.* P. 144

φράζεο νῦν ὅππως κε πόλιν καὶ ἄστυ σαώσεις.

Ik keer terug tot de aanmerkingen van v. GENT op de episode van BRISEIS, waaronder er zeker geene van meer gewigt is, dan die dat de schrijver zich hier erg vergist door het gebruik van εἶδον, waarvoor HOMERUS altijd ἴδον zegt. Dit is zoo juist gezien dat het mij des te meer leed doet dat hij zijn oordeel verzwijgt over *Il.* Λ. 112 en *Od.* κ. 194 waar de verkeerde vorm ook gelezen wordt. De zamengestelde verba bevestigen zijne opmerking, behalve ἐπιδεῖν dat slechts tweemaal voorkomt, *Il.* X. 61.

κακὰ πόλλ' ἐπιδόντα (HOM. zoude κακὰ πολλὰ παθόντα gezegd hebben.)

en *Il.* X. 254.

ἀλλ' ἄγε δεῦρο θεοὺς ἐπιδώμεθα, τοὶ γὰρ ἄριστοι μάρτυροι

hier kan de *hiatus* onmogelijk hersteld worden; maar dit is niet de eenige moeijelijkheid: *de Goden aanzien* in de beteekenis van *de hulp der Goden inroepen* of *de Goden tot getuigen aanroepen*, is een later denkbeeld; integendeel HOMERUS gebruikt ἐφορᾶν juist van de Goden en van den HELIOS die op de menschen neerzien b. v. *Od.* ν. 214. Ζεύς —

ἀνθρώπους ἐφορᾷ καὶ τίνυται, ὅςτις ἁμάρτῃ.

Od. ρ. 487. θεοί —

ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐφορῶντες.

en in dezelfde beteekenis, en met denzelfden vorm zegt ARISTOPH. van het koor der *Wolken* vs. 287.

ἐπιδώμεθα | τηλεσκόπῳ ὄμματι γαῖαν.

De *interpretes* schijnen deze zwarigheid gevoeld te hebben en daarom eene andere verklaring te hebben gegeven, die op gezag van EUSTATHIUS ook door STEPHANUS *Lex. ed. Paris.* aangenomen wordt, dat wij namelijk ἐπιδώμεθα moeten afleiden van ἐπιδίδωμι, hetgeen dan zal moeten beteekenen *de Goden tot getuigen aanroepen*, indien men er μαρτύρους onder verstaat. Of deze verklaring vele bewonderaars zal vinden staat te betwijfe-

len; mij is het eens in de gedachte gekomen, of wij niet zouden kunnen lezen

ἀλλ' ἄγε δεῦρο θεοὺς ἐπιβωσόμεθ', οἱ γὰρ ἄρ.

op grond van *Od.* α. 378.

ἐγὼ δὲ θεοὺς ἐπιβώσομαι αἰὲν ἐόντας.

waaruit ook de schrijver der *Dolonea* geput heeft, vs. 463.

σὲ γὰρ πρώτην ἐν Ὀλύμπῳ
πάντων ἀθανάτων ἐπιβωσόμεθ' [1].

In eene andere beteekenis komt de zamengetr. vorm voor *Il.* M. 337

οὔπως οἱ ἔην βώσαντι γεγωνεῖν.

Maar aan den anderen kant is de meening van anderen niet onwaarschijnlijk dat de dubbele fout van *metrum* en van beteekenis (maar dan van ἐπιδέσθαι, *aanzien*) liever moet aangezien worden als een bewijs dat het vers van lateren tijd is.

Nog eene metrische aanmerking over ἰδεῖν (want *Il.* T. 342 Achilles μέγ' ἔξιδεν ὀφθαλμοῖσιν heeft nog eene andere zwarigheid) houde men mij ten goede, nam. *Il.* X. 450.

δύω μοι ἕπεσθον, ἴδωμ' ὅτιν' ἔργα τέτυκται.

Hier is de *hiatus* op twee plaatsen verdwenen; is het niet beter δύω μοι ἕπεσθε, ἴδωμ'?

Maar ook voor ἔργα kan bezwaarlijk geëlideerd worden: voldoet misschien ἴδωμαι ἅ, of ἴδωμι τὰ ἔργα τέτυκται aan het vereischte? en is het te stout om *Il*, Ι. 374.

οὐδέ τί οἱ βουλὰς συμφράσσομαι, οὐδὲ μὲν ἔργον

voor te slaan liever οὐδέ τι ἔργον te lezen: Hetzelfde spoor van *digamma* vinden wij in ἄλλομαι, dat wij bijna verliezen zouden in *Il.* O. 645, ἐν ἀσπίδος ἄντυγι πάλτο. Wie wordt ooit *geschud* op den rand van zijn schild? neen, hij *sprong* of *trapte* er op, ἆλτο Hesych. Πᾶλτο, ἥλατο, ἀπέβη (ἐπέβη?) en ἄγνυμι b. v. *Il.* Δ. 214 πάλιν ἄγεν ὀξέες ὄγκοι, waar de α natuurlijk kort is als *Aor. Pass.*, weshalve het mij bevreemdt dat Buttmann in zijne *Gramm. Graec.* II. 96. deze plaats als bijzonder aanmerkt, vergeleken met *Il.* Λ. 559 ἐάγη; komt het niet meer met de analogie overeen dit laatste te veranderen in ἔαγε, als *Perf.* II.? Nog schijnt tegen

[1]) Waarom leest Bekker hier ἐπιδωσόμεθ'?

de *digamma* in dit *verbum* te strijden *Od.* τ. 539 πᾶσι κατ' αὐχένας ἆξε of ἧξε; waarom niet αὐχένα? mèn werpe mij hier het Attisch gebruik niet tegen; ook *Il.* Π. 159. πᾶσιν (λύκοις) παρήιον αἵματι φοινόν — περιστένεται δέ τε γαστήρ: en volgens dezelfde analogie *Il.* Θ. 543. οἱ δ' ἵππους μὲν λῦσαν ὑπὸ ζυγοῦ, niet ζυγῶν.

Ten slotte moet ik in dit verhaal van BRISEIS nog eene kleine verandering voorstellen, die hoop ik eene verbetering zal zijn:

Vs. 291. ἄνδρα μὲν — εἶδον — δεδαϊγμένον ὀξέι χαλκῷ
τρεῖς τε κασιγνήτους, τούς μοι μία γείνατο μήτηρ
κηδείους, οἳ πάντες ὀλέθριον ἦμαρ ἐπέσπον.

Laat ons het *demonstr.* οἱ lezen, in plaats van het *relat.* οἵ, opdat er geen twee *relativa* na κασιγνήτους volgen, te meer daar deze plaats eene navolging is van *Il.* Z. 425.

μητέρα δ', ἣ βασίλευεν —
τὴν ἐπεὶ — δεῦρ' ἤγαγε
ἂψ ὅγε τὴν ἀπέλυσεν.

Het zij men nu dit verhaal van BRISEIS voor een nog later werk houde, dan het overige gedeelte van deze rhapsodie, of niet, ik geloof niet dat wij nu in het licht terug komen. De vorsten der *Achaeers* smeeken ACHILLES nog eens hij zoude toch eten, ὁ δ' ἠρνεῖτο στεναχίζων. Λίσσομαι, zegt ACHILLES (waarbij men met GEPPERT gaarne nog een overgangsvers zoude gezien hebben), laat mij niet *eer* (zelden πρίν zoo absoluut) mijn hart met spijs en drank verzadigen, ik zal wachten tot den avond;

Vs. 309. ὣς εἰπὼν ἄλλους μὲν ἀπεσκέδασεν βασιλῆας.

Met meer regt worden ἀποσκεδάσαι en ἀποσκίδνασθαι (zelden, gewoonlijk bij HOMERUS σκεδάσαι et σκίδνασθαι) van de gemeene soldaten dan van de veldheeren gezegd, b. v. *Il.* Ψ. 4. 158, 162, zelfs T. 171.

Maar eenige vrienden blijven bij hem:

Vs. 312. τέρποντες πυκινῶς ἀκαχήμενον.

eene uitdrukking, die, (GEPPERT verzuimt dit meê te deelen) allèen in de latere boeken der *Odyssea* voorkomt, b. v. *Od.* τ.

95, Υ. 84, Ψ. 360; anders wordt πυκινός alleen van vaste ligchamen en van schranderheid van geest gebruikt.

Vs. 314. μνησάμενος δ' ἀδινῶς ἀνενείκατο φώνησέν τε.
Bij ἀνενείκατο, zegt Geppert, schijnt men φωνή of πνεῦμα of iets dergelijks te moeten verstaan; Homerus zegt hiervoor ἀμβλήδην γοάαν.

Treurende over den dood van Patroclus zegt Achilles:
Vs. 319. νῦν δὲ σὺ μὲν κεῖσαι δεδαϊγμένος, αὐτὰρ ἐμὸν κῆρ
ἄκμηνον πόσιος καὶ ἐδητύος, ἔνδον ἐόντων,
σῇ ποθῇ, οὐ μὲν γάρ τι κακώτερον ἄλλο πάθοιμι.

Ook de schrijver der *Nekuia* vs. 202 zegt σὸς ποθός, in plaats van de gewone constructie met den *genit.* zelfs bij *pronom.* b. v. *Il.* Ζ. 362 ποθὴ ἐμεῖο. — maar wordt bij πάθοιμι niet ἄν gevorderd:

οὔ κεν γάρ τι (of οὐ γάρ κέν τι) κακ. ἄ. πάθ.?

Op dezelfde wijze geloof ik dat wij *Il.* Υ. 286.

χερμάδιον
ὃ οὐ δύο κ' ἄνδρε φέροιεν

verbeteren mogen voor γ'. Wil men voorbeelden, hetgeen mij niet zeer noodzakelijk voorkomt, men zie *Il.* Μ. 381, Υ. 358, en vooral *Il.* Μ. 447

τὸν δ' (λᾶαν) οὔ κε δύ' ἀνέρε δήμου ἀρίστω
ῥηιδίως — ὀχλίσσειαν.

Niet minder hindert mij τέ *Il.* Ι. 117:

ὅν τε Ζεὺς κῆρι φιλήσῃ,

waar wij τε eveneens in κέ moeten veranderen, zoo als *Il.* Ψ. 345

οὐκ ἔσθ' ὅς κέ σ' ἕλῃσιν.

Dergelijke verwarring haalt Wolf *Proleg.* p. xxxiii. ook aan in *Il.* Ρ. 629, waar wij nu goed lezen:

ἤδη μέν κε, καὶ ὃς μάλα νήπιός ἐστι,
γνοίη.

Juist het tegenovergestelde, dat namelijk κέ te veel staat, lezen wij *Il.* Α. 64 ὅς κ' εἴποι, hetgeen zoo wel om het *metrum* als om den zin reeds door Bentley veranderd is in ὅς εἴποι: toch is in onze uitgaven de fout nog niet weggenomen.

ACHILLES klaagt dat hem niets treurigers had kunnen overkomen: zelfs de dood van zijn vader zoude hem niet zoo getroffen hebben, of die van zijn zoon,

Vs. 326. ἠὲ τὸν ὃς Σκύρῳ μοι ἔνι τρέφεται φίλος υἱός.

Hier zal het (om niet eens van den *accus.* τόν te spreken, die niet te verdedigen is), wel iedereen vreemd voorkomen, zegt GEPPERT, dat ACHILLES hier van een verblijf op *Scyrus*, en van een zoon NEOPTOLEMUS spreekt, een verhaal dat even ongepast als hier ook door den schrijver van *Il.* Ω. wordt aangeroerd, maar blijkbaar van lateren tijd is dan de *Ilias*: want niet alleen wordt er nergens anders van gesproken, zelfs niet in de *Patrokleia*, waar ACHILLES alles opnoemt, wat hem en PATROCLUS aan het hart ligt, maar in tegendeel wordt ACHILLES door HOMERUS altijd als een zeer jong mensch geschilderd, wien PHOENIX als leermeester en PATROCLUS als ouder vriend toegevoegd is; bovendien verhaalt ACHILLES duidelijk dat PELEUS hem uit *Phthia* naar AGAMEMNON gezonden heeft om te velde te trekken. En onze schrijver vergist zich nog eens als hij ACHILLES van zijn vaderland ἱππόβοτον Ἄργος laat spreken, welke benaming alleen aan het Peloponnesische *Argos* gegeven wordt; deze woorden zijn op eene ongelukkige manier overgenomen uit *Il.* I. 246.

ἡμῖν δὲ δὴ αἴσιμον εἴη
φθίσθαι ἐνὶ Τροίῃ, ἑκὰς Ἄργεος ἱπποβότοιο.

In de laatste woorden eindelijk van ACHILLES, is

Vs. 333. κτῆσιν ἐμὴν δμῶάς τε καὶ ὑψερεφὲς μέγα δῶμα.

woordelijk uit *Od.* η. 225 overgenomen, terwijl κατὰ πάμπαν τεθνάμεν eene uitdrukking is, die volgens GEPPERT den dichterlijken stijl weinig voegt, maar die naar mij dunkt in volstrekt geene soort van stijl zoude passen.

Nu krijgt ZEUS medelijden met ACHILLES omdat hij alleen niet gaat eten,

Vs. 345. οἱ δὲ δὴ ἄλλοι
οἴχονται μετὰ δεῖπνον, ὁ δ' ἄκμηνος καὶ ἄπαστος.

en verzint daarom een nieuw wonder, dat GEPPERT natuurlijk zeer treft; hij zegt aan ATHENE:

Vs. 347. ἀλλ' ἴθι οἱ νέκταρ τε καὶ ἀμβροσίην ἐρατεινήν
στάξον ἐνὶ στήθεσσ', ἵνα μή μιν λιμὸς ἵκηται.

Hoe dit wonder geheurt, dat geheel en al van het Homerische gebruik afwijkt, mogen wij raden; ook in het gebruik van enkele woorden merkt hij wederom bijzonderheden aan, zoo als dat δή nooit in het begin van een volzin staat, hetgeen vs. 342 plaats heeft, dat ὀδύρομαι altijd met een *genit.* geconstrueerd wordt, behalve hier vs. 345 en *Il.* Ω. 714. 740. en dat ἄπαστος weder een woord is dat uit de echte boeken der *Odyssea* in de onechte der *Ilias* is ingeslopen.

Athene springt nu uit den hemel om het bevel van Zeus ten uitvoer te brengen:

Vs. 351. οὐρανοῦ ἐκ κατέπαλτο (κατέαλτο) δι' αἰθέρος· αὐτὰρ (Ἀχαιοί
αὐτίκα θωρήσσοντο κατὰ στρατόν· ἡ δ' Ἀχιλῆι
νέκταρ ἐνὶ στήθεσσι καὶ ἀμβροσίην ἐρατεινήν
στάξ', ἵνα μή μιν λιμὸς ἀτερπὴς γούναθ' ἵκοιτο.

Waarom wordt hier het verhaal der handeling van Athene afgebroken door de wapening der *Achaeers?* Men zoude haast geneigd zijn de woorden αὐτάρ — στρατόν te verwerpen en ἡ δ' in ἤδ' te veranderen, als het niet noodig was dat er op de eene of andere manier van de *Achaeers* gesproken was om het volgende τοὶ δ' ἐχέοντο.

De *Achaeers* gaan zich nu wapenen, hunne helmen zijn talrijk als sneeuwvlokken:

Vs. 357. ὡς δ' ὅτε ταρφειαὶ νιφάδες Διὸς ἐκποτέονται
ψυχραί, ὑπὸ ῥιπῆς αἰθρηγενέος Βορέαο,
ὣς τότε ταρφειαὶ κόρυθες,

Dezelfde vergelijking staat ook *Il.* M. 157

νιφάδες δ' ὡς πῖπτον ἔραζε,
ἅς τ' ἄνεμος ζαὴς, νέφεα σκιόεντα δονήσας,
ταρφειὰς κατέχευεν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ,
ὣς τῶν ἐκ χειρῶν βέλεα ῥέον.

Maar hier zijn het wel zoo eigenaardig de steenen en pijlen die over en weêr geworpen worden, die de dichter bij sneeuwvlokken vergelijkt. Ook in de woorden op zich zelve moeten wij

weder het een en ander opmerken. Διός kan bezwaarlijk van iets anders afhangen dan van ἐκποτέονται (een nieuw *verbum* van dezen schrijver, zoo men niet wil schrijven Διὸς ἐκ ποτέονται) en schijnt dus *den hemel* te beteekenen, eene opvatting die niet met den ZEUS van HOMERUS, of liever van het heldentijdvak overeenkomt, maar beter in HESIODUS zoude passen; men vergelijke wat MÜLLER hierover zegt in zijne *Gesch. d. Griech. Lit.* I. c. 2. Voorts verwijst GEPPERT ons teregt naar *Il.* O. 170

ὡς δ' ὅτ' ἂν ἐκ νεφέων πτῆται νιφὰς ἠὲ χάλαζα
ψυχρὴ ὑπὸ ῥιπῆς αἰθρηγενέος Βορέαο·

maar hij vergeet er bij te voegen dat ῥιπή altijd gebruikt wordt van de kracht waarmede een of ander *telum* geslingerd wordt (alleen *Il.* Φ. 12 van de kracht van het vuur), terwijl HOMERUS van den wind πνοιή zegt, zelfs van den hevigen Βορέης *Il.* Ξ. 395.

ποντόθεν ὀρνύμενον πνοιῇ Βορέω ἀλεγεινῇ.

of μένος, zoo als *Il.* E. 524 ὄφρ' εὕδησι μένος Βορέαο; ook het *epitheton* αἰθρηγενής blijve voor rekening van dezen schrijver.

Nadat ACHILLES zijne wapenrusting heeft aangetrokken (hier ontleen ik aan GEPPERT de aanmerking dat vs. 361 κραταιγύαλος weder een niet Homerisch woord is, en dat vs. 362 γέλασσε δὲ πᾶσα περὶ χθών eene te lyrische uitdrukking is voor het *epos*. Toch ware het niet overtollig als hij wederom HESIODUS vergeleek *Theog.* vs. 40:

γελᾷ δέ τε δώματα πατρός
Ζηνὸς ἐριγδούποιο θεᾶν ὀπὶ λῃριοέσσῃ.

en *Hymn. in Cerer.* 131

ὀδμῇ πᾶς δ' οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν
γαῖά τε πᾶσ' ἐγέλασσε καὶ ἁλμυρὸν οἶδμα θαλάσσης).

Vs. 384. πειρήθη δ' ἕο αὐτοῦ ἐν ἔντεσι δῖος Ἀχιλλεύς,
εἰ οἷ ἐφαρμόσσειε καὶ ἐντρέχοι ἀγλαὰ γυῖα·
τῷ δ' εὖτε πτερὰ γίγνετ', ἄειρε δὲ ποιμένα λαῶν.

Deze woorden durf ik gerust zeggen dat de ongerijmdste zijn die men lezen kan: het is dunkt mij overtollig er een enkel woord over te zeggen, behalve alleen dit, dat HEYNE van oor-

deel is dat HOMERUS hier de wapening van ACHILLES niet beschrijft, maar zoo levendig schildert dat wij alles zien gebeuren. Meer bevreemdt het mij dat GEPPERT er niet over spreekt.

De paarden worden ingespannen (γαμφηλή, hier voor den bek der paarden gebruikt, is bij HOMERUS de muil der wilde dieren; van paarden zegt hij τὸ παρήιον. G.) en ACHILLES spreekt ze aan van den wagen af.

Vs. 400. Ξάνθε τε καὶ Βαλίε, τηλεκλυτὰ τέκνα Ποδάργης,
ἄλλως δὴ φράζεσθε σαωσέμεν ἡνιοχῆα
ἂψ Δαναῶν ἐς ὅμιλον, ἐπεί χ' ἐῶμεν πολέμοιο,
μηδ' ὡς Πάτροκλον λίπετ' αὐτόθι τεθνηῶτα.

τηλεκλυτός is een woord uit de *Odyssea*, in de *Ilias* staat τηλεκλειτός, G. Voorts moet men opmerken dat alleen hier en *Il.* Θ. 89 ἡνίοχος niet van den wagenmenner maar van den held zelven gezegd is. De moeijelijkheid ἐπεί χ' ἐῶμεν πολέμοιο behandelt BUTTMANN *Lexil.* II. 131; dat zij ooit opgelost zal worden is mogelijk, doch komt mij niet zeer waarschijnlijk voor. — In het volgende vers maakt GEPPERT de opmerking dat πόδας αἰόλος een ongepast *epitheton* is voor paarden, daar het anders altijd van slangen en wormen gezegd wordt.

Hierop volgt het antwoord van XANTHUS het paard, een wonder dat mij, even als de onsterfelijkheid dezer paarden, altijd voorgekomen is geheel en al tegen de Homerische denkbeelden te strijden. Die van een ander gevoelen is zal misschien eenige reden kunnen opgeven waarom die wonderpaarden zulk bijzonder lang haar hadden: hier zegt de schrijver;

Vs. 405. πᾶσα δὲ χαίτη
ζεύγλης ἐξεριποῦσα παρὰ ζυγὸν οὖδας ἵκανεν.

Dezelfde gedachte komt ook voor *Il.* P. 426—459, waar die paarden beschreven worden, met nog andere niet minder wonderlijke eigenschappen: toen zij den dood van PATROCLUS vernemen, weenen zij: hun wagenmenner kan ze noch door zoete woorden noch door zweepslagen vooruit of achteruit krijgen, maar zij blijven staan als eene zuil op een graf,

Vs. 437. *οὔδει ἐνισκίμψαντε καρήατα· δάκρυα δέ σφιν*
θερμὰ κατὰ βλεφάρων χαμάδις ῥέε μυρομένοισιν,
ἡνιόχοιο πόθῳ· θαλερὴ δὲ μιαίνετο χαίτη,
ζεύγλης ἐξεριποῦσα παρὰ ζυγὸν ἀμφοτέρωθεν.

Maar ZEUS vindt het jammer dat die onsterfelijke paarden

(Vs. 444. *ὑμεῖς δ' ἐστὸν ἀγήρω τ' ἀθανάτω τε*)

zich in het gewoel van de ondermaansche ellende moeten ophouden, en wil ook niet dat zij in HECTORS handen zouden vallen, hij blaast hun moed in,

Vs. 456. *ἐνέπνευσεν μένος ἠύ·*
τὼ δ' ἀπὸ χαιτάων κονίην οὖδάσδε βαλόντε
ῥίμφ' ἔφερον θοὸν ἅρμα κτέ.

Eindelijk komen zij nog voor *Il.* Ψ. 273 vlg. waar ACHILLES niet wil meêdingen in den wagenstrijd, daar zijne paarden het toch winnen zouden, *ἀθάνατοί τε γάρ εἰσιν*, en zij nog weenen om den dood van PATROCLUS,

Vs. 281. *ὅ σφωιν μάλα πολλάκις ὑγρὸν ἔλαιον*
χαιτάων κατέχευε, λοέσσας ὕδατι λευκῷ.,
τὸν τώγ' ἑσταότες πενθείετον, οὔδει δέ σφιν
χαῖται ἐρηρέδαται, τὼ δ' ἕστατον ἀχνυμένω κῆρ.

Het zal misschien de moeite beloonen, op het *wonderbare* dezer beschrijvingen nog eens afzonderlijk terug te komen, en naauwkeuriger dan ik nu heb kunnen doen de uitdrukkingen na te gaan, daartoe gebezigd. Men zal dan ook het oog moeten vestigen op *Il.* Π. 152—154, waarin het mij voorkomt dat eene ongelukkige *verklaring* vervat is van het onmiddellijk voorgaande: *τὼ ἅμα πνοιῇσι πετέσθην*, welligt de aanleiding tot het verhaal hunner onsterfelijkheid; en bovendien de overeenkomst opmerken van dit gesprek der paarden met ACHILLES en dat van HECTOR met den stervenden PATROCLUS op het einde van *Il.* Π. voornamelijk vs. 852 *οὔ θην οὐδ' αὐτὸς δηρὸν βέῃ*. De *Patrokleia* is eene naauwkeurige lezing overwaardig; zoo heb ik er vs. 453 van een stervenden de uitdrukking gevonden *ἐπὴν δὴ τόν γε λίπῃ ψυχή τε καὶ αἰών*, die ik verzuimd heb bij *Il.* Τ. 27 aan te halen; in vs. 660 betreurde ik het weder, even als bij *Il.* Κ. 463 (bl. 302) dat ik niet wist wat de grond is van den tekst van BEKKERS uitgave:

ἐπεὶ βασιλῆα ἴδον βεβλαμμένον ἦτορ
κείμενον ἐν νεκύων ἀγύρει.

waar ik geloof dat andere *Codd.* βεβλημένον hebben, dat de zin vordert volgens het Homerische gebruik. Eindelijk moeten wij in dit verhaal niet uit het oog verliezen, zooals GEPPERT teregt aanmerkt, hoe vreemd het is dat HERE den paarden het vermogen geeft om te spreken, maar dat het de *Erinyes* zijn, die het hun weder ontnemen; en wat nog enkele uitdrukkingen betreft, doet hij ons opmerken dat vs. 411 νωχελίη een nieuw woord van dezen schrijver, vs. 413 θεῶν ὤριστος een ongepast *epitheton* is voor APOLLO, en dat μόρσιμος in de *Ilias sterfelijk* beteekent, maar hier vs. 417 en *Il.* E. 674 *door het noodlot bepaald.*

Waarom toch, antwoordt ACHILLES, voorspelt gij mij den dood, want ik weet zelf zeer goed, dat ik hier moet sterven, ver van mijne ouders,

Vs. 422. ἀλλὰ καὶ ἔμπης
οὐ λήξω πρὶν Τρῶας ἄδην ἐλάσαι πολέμοιο.

Te vergeefs heb ik naar eene goede verklaring gezocht dezer woorden, zelfs die van BUTTMANN *Lexil.* II. 133 voldoet mij niet geheel, dat ἄδην ἐλάσαι zoude beteekenen *probe exercitare* en de *genit.* πολέμοιο te verstaan zoude zijn als λούεσθαι ποταμοῖο. Deze plaats zij het mij vergund, even als zoo vele hier boven, aan het onderzoek van scherpzinnigeren aan te bevelen; geen ander is mijn doel geweest bij het nederschrijven dezer regels, dan om de oplossing van zwarigheden uit te lokken, die mij bij het lezen van *Il.* T. zijn voorgekomen.

Maastricht, *Junij* 1853. UYLENBROEK.
